

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นการพัฒนาคนทั้งในแง่การสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และการเป็นกำลังคนสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองของประเทศ เท่าที่ผ่านมา การศึกษายังไม่ส่งผลด้านการสร้างความเป็นมนุษย์ได้ดีเท่าที่ควร ในสภาพสังคมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ระบบการศึกษาจำเป็นจะต้องผลิตคนให้มีคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ด้วยการเน้นให้มีความรู้และจริยธรรมสูงขึ้น รวมทั้งมีปัญญาและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความใฝ่รู้ มีระเบียบวินัย ริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเลือกทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ มีความรู้และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพ สำหรับพึ่งตนเอง ดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข นอกจากนี้การศึกษายังต้องสร้างจิตสำนึกต่อการรับใช้สังคม และสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนให้ตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมของชาติและมีความเข้าใจในวัฒนธรรมนานาชาติ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2532)

ประเทศไทยเริ่มมีรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475 หลังจากนั้นรัฐบาลก็ได้ส่งเสริมการเมืองการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่คณะราษฎรได้กำหนดให้หลักการศึกษาเป็นหลักหนึ่ง ในหลักหกประการที่จะบริหารกิจการบ้านเมืองเพราะ การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ราบรื่น ก็ต้องอาศัยการศึกษา (กองวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2504) และในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายที่จะปลูกฝังประชาธิปไตยว่า "...ในหลักการศึกษาที่มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้การศึกษากับพลเมืองทั่วไปอย่างเต็มที่ให้ได้รับการอบรมในระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญ..." (กระทรวงศึกษาธิการ, 2507) จะเห็นได้ว่ารัฐบาลอาศัยการศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ค่านิยม

ความเชื่อเกี่ยวกับการเมืองการปกครองตลอดมา เพื่อพัฒนาคนในชาติให้มีคุณภาพ โดยอาศัยขนบ การทางการศึกษาเสริมสร้างควมมงามทางปัญญา ทักษะ และจริยธรรม

ลักษณะที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย จากการวิจัย พบว่าคนไทย ส่วนใหญ่ยังขาดความร่วมมือ ขาดการรวมกลุ่มผลประโยชน์ ขาดวินัย ชอบอภิสิทธิ์ ไม่เคารพกติกา ของสังคม มีลักษณะชอบอำนาจและอิสระคือ การทำอะไรได้ตามใจชอบ ชอบก้าวก้ายสิทธิของผู้อื่น (เจริญเพ็ญ เจริญผลรักษ์, 2526) และจากค่านิยมบางอย่างในสังคมไทยที่คณาจารย์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์สรุปไว้ เช่น การนิยมเล่นพรรคเล่นพวกแบบเครือญาติ นิยมยกย่องผู้มีอำนาจวาสนา คนร่ำรวยโดยไม่คิดว่าได้ความร่ำรวยนั้นมาด้วยวิธีใด ความสำนึกเรื่องบุญคุณของคน ความ กตัญญูทดแทน (คณาจารย์คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515) ล้วนแต่เป็นอุปสรรคขัด ขขวางการปกครองระบอบประชาธิปไตย ที่ต้องอาศัยการแข่งขันโดยการเลือกตั้งทั้งสิ้น การถือ ประโยชน์ส่วนตัว หรือเห็นแก่พรรคพวกเครือญาติมากกว่าส่วนรวม เป็นภัยต่อการปกครองทุกระบบ ความเกรงใจพินอบพิเทาผู้มีอำนาจ เป็นตัวทำลายระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบบที่ถือว่าผู้ได้ ปกครองเป็นนาย ผู้ปกครองเป็นผู้รับใช้ เป็นต้น (วิชิต นวลแก้ว, 2521)

ด้วยสภาพดังกล่าว คนไทยส่วนมากจึงไม่ค่อยมีความคิดที่เอื้ออำนาจต่อระบอบ ประชาธิปไตยมากนัก ในทางตรงข้ามกลับมีทัศนคติไปในทางอำนาจนิยม (คณาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515) ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง ในสถาบันต่างๆ ของสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน สมาคม ที่ทำงาน การกระทำของรัฐบาล และระบบการเมืองไทย โดยส่วนรวมสถาบันเหล่านี้มิได้ช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตยแก่คนไทย ความคิดเห็น ความรู้สึกของคนในสังคมจึงถูกบิดเบือนไป จนคนในสังคม ไม่เห็นคุณค่าและไม่เข้าใจว่า การเป็นประชาธิปไตยนั้นตนจะมีบทบาทอย่างไร รวมทั้งไม่รู้สิทธิ หน้าที่ของตนว่ามีมากน้อยแค่ไหน จึงจำเป็นต้องรีบแก้ไขอย่างจริงจังด้วยการให้การศึกษา (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2532) การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทุกชนิด จะสำเร็จได้ด้วยคืออยู่ที่คุณภาพของประชาชนที่อยู่ในประเทศว่า รู้จักคิดอ่านและตัดสินใจร่วมกันได้ดี มากน้อยเพียงใด จอห์น ดิวอี้ (John Dewey อ้างถึงใน วินัย วีระวัฒนานนท์, 2532) กล่าวว่า "การศึกษาเป็นขบวนการขั้นพื้นฐาน ในการที่จะทำให้สังคมก้าวหน้าได้" ดังนั้นประชาชนใน สังคมควรได้รับความรู้ และการพัฒนาความสามารถทางด้านประชาธิปไตย ด้วยการให้การศึกษา

ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างทั่วถึง เพราะประชาชนเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม ในระบอบการศึกษาของไทยได้ส่งเสริมการให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ในแผนการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ของกระทรวงศึกษาธิการ ตามวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ว่า ..พัฒนาเยาวชนและประชาชนเป็นพลเมืองดี มีคุณภาพ มีสุขภาพและพละนาถีมัยสมบูรณ์ เคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข... (อุดม เชยกว้างศ์, 2534) นอกจากนี้ยังกำหนดนโยบายและมาตรการสนับสนุนในการจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในข้อ 7 นโยบายการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อส่งเสริมการเรียน การสอน ด้านการพัฒนาประชาธิปไตย มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวและทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีความรู้ เห็นคุณค่าถึงระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยมีมาตรการ ดังนี้

1. พัฒนาหลักสูตร สื่อ และกระบวนการเรียน การสอนเรื่องประชาธิปไตยทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติในโรงเรียนทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประถมศึกษา และมีชยมศึกษา

2. ให้จัดการสอนและกิจกรรมการเมือง การปกครองในระดับประถมศึกษาเป็นต้นไป เพื่อเน้นให้มีความรู้ ความเข้าใจในระบบการเมือง โดยเฉพาะเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และเป็นพลเมืองดีของชาติ

3. จัดกิจกรรมในสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท ให้นักเรียนนักศึกษา โดยเน้นการได้ฝึกเรื่องการรู้จักเคารพในความคิดเห็น หน้าที่ สิทธิซึ่งกันและกัน การร่วมมือกันรับผิดชอบงานส่วนรวม รู้จักแบ่งงานทำ และการตัดสินใจสนับสนุน

4. ให้สถานศึกษาส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน ให้มีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตยแก่เยาวชน (อุดม เชยกว้างศ์, 2534)

จากนโยบายและมาตรการในแผนพัฒนาดังกล่าว ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายควรจะร่วมมือกันพัฒนาสังคมและการเมืองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเยาวชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน ให้เป็นผู้มีแนวความคิด และพฤติกรรมที่ส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย

โดยในระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน และสังคมส่วนรวม โดยเฉพาะโรงเรียนเป็นสถาบันที่มีบทบาทการเรียนรู้การเมืองของเยาวชนเป็นอย่างมาก ดังผลการศึกษาของ กาเบรียล เอวัลมอนด์ และซินดี เวอร์บา (A. Almond and Sydney Verba อ้างถึงใน James S. Coleman, 1967) พบว่าโรงเรียนมีอิทธิพลต่อการให้ความรู้ และสร้างทัศนคติทางการเมืองสูงกว่าครอบครัว และสถาบันอื่น ๆ ดังนั้นเป็นไปได้ว่าพฤติกรรมการแสดงออกของประชาชนที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยส่วนหนึ่ง เป็นผลจากความบกพร่องในบทบาทของสถาบันโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู อาจประสบปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย เช่น การขาดความรู้ความเข้าใจ และวิธีการที่จะพัฒนาประชาธิปไตย ขาดผู้สนับสนุนช่วยเหลือหรือเป็นเพราะครูมีภาระรับผิดชอบมาก จึงไม่ได้เน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ และเนื่องจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-Formal Education) เป็นขบวนการทางการศึกษาที่สามารถให้มันขึ้นได้ตลอดเวลา มีความยืดหยุ่นต่อสถานการณ์โดยไม่จำกัด เพศ วัย อาชีพ ระดับการศึกษา หรือสถานศึกษาของกลุ่มเป้าหมาย เป็นขบวนการทางการศึกษาที่มุ่งถึงประชาชนส่วนใหญ่ของสังคม (วิชัย ตันศิริ, 2532) การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมที่สนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เนื่องจากคุณลักษณะของความยืดหยุ่น ความไม่แข็งตัวและตายตัวของระบบการศึกษากลับเป็นจุดเด่น ทำให้สามารถปรับตัวปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยได้เสมอ จัดให้สนองต่อความต้องการเฉพาะเรื่องได้ สามารถ ยับ เลิก ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว และจัดได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งตรงกับแนวความคิดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต (Life - long education)

จากแนวความคิด "การศึกษาตลอดชีวิต" กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้แยกขบวนการศึกษาออกเป็น 3 ระบบย่อย ที่มีความต่อเนื่องและการเสริมซึ่งกันและกันในรูปของเครือข่ายการเรียนรู้ ได้แก่ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2529)

1. การให้ความรู้พื้นฐาน เพื่อสร้างความสามารถขั้นต้นในการแสวงหาความรู้ได้แก่ การอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น และการศึกษาสายสามัญในระดับต่าง ๆ
2. การให้ทักษะอาชีพ เพื่อเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานของชีวิต และทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ

3. การให้ข่าวสารข้อมูล เพื่อเป็นพื้นฐานของการศึกษาตลอดชีวิตเพราะสภาพสังคมมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

กรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้จัดการศึกษาที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในระดับการศึกษาพื้นฐานสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งได้แก่หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 โดยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นนี้เป็นรากฐานของการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนมีความคิด ตลอดจนพฤติกรรมที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีจิตสำนึกในทางประชาธิปไตยได้ระดับหนึ่ง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2529)

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยนั้น จะมีลักษณะที่แตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป คือ ต้องการเน้นที่จะฝึกให้ผู้เรียนเกิดลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยในวิถีชีวิต พร้อมกับทำให้ความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยควบคู่กันไปด้วย แต่การจัดการเรียนการสอนที่เป็นอยู่ปัจจุบันไม่ได้เอื้อต่อความคิด และหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (คณาจารย์คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515) ในด้านครูส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขาดความรู้ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ชาดผู้สนับสนุนช่วยเหลือ จึงทำให้การเรียนการสอนเป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดให้ปฏิบัติ มากกว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนจากความรู้และความเข้าใจที่แท้จริง

ในด้านการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นการบรรยาย และการให้เนื้อหาทางวิชาการมากกว่า การสาธิต การอภิปราย และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งกำหนดไว้ในหลักการ ทำให้คุณภาพของการเรียนการสอนลดลง เนื่องจากผู้เรียนมีแต่ความรู้ในเนื้อหาแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้ปลูกฝังค่านิยม ทักษะ และพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยแต่อย่างใด (อดัม เชือกวิงส์, 2534) ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะในการคิดวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์ปัญหา และขาดความรับผิดชอบ ตลอดจนประสพความล้มเหลวในแง่การนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนไม่เอื้ออำนวย จึงควรมีการจัดการเรียนการสอนในหลายรูปแบบ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การถกเถียงเหตุการณ์ในปัจจุบัน การสำรวจประเด็นที่น่าสนใจแล้วนำมาอภิปรายกลุ่ม มากกว่าการให้ผู้เรียนอ่าน ฟังและให้ตอบคำถามทำสบบทเรียน นอกจากนี้ยังจะต้องมีตัวอย่างของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสภาพที่เป็นจริง หรือการจัดทัศนศึกษานอกสถานที่เพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนมากขึ้น

ในด้านผู้เรียน ควรมีการยอมรับว่าผู้เรียนก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ แม้ว่าในบางครั้งความคิดเห็นของผู้เรียนจะยังไม่ถูกต้องมากนัก แต่ก็เป็นการแสดงออก การรู้จักค้นหาความจริงและมีความคิดรวบยอดของตนเอง อันจะเป็นลักษณะที่เป็นประโยชน์เมื่อเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น

ในด้านบรรยากาศ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และผู้สอน ควรจะเป็นกันเอง ไม่เข้มงวดกวดขันจนเกินไป ไม่บังคับผู้เรียนเชื่อสิ่งที่ครูสอนโดยไม่มีเหตุผล ให้โอกาสผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เช่น การวางแผนบทเรียน วางแผนการศึกษาสถานนอกสถานที่ วางแผนการจัดกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนฝึกกระบวนการประชาธิปไตยในเรื่องการให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ การยอมรับฟังผู้อื่น การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น (บัญญัติ สมชอบ, 2532)

ในด้านสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น อาคาร สถานที่ ห้องเรียน ห้องสมุดหรือแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เช่น จากการใช้คอมพิวเตอร์ การค้นคว้า และจากการลงมือกระทำเอง ฯลฯ เป็นการฝึกผู้เรียนให้รู้จักค้นคว้าหาความรู้อย่างมีเหตุผล ไม่เชื่องมงาย

เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของหลักสูตร พบว่า เนื้อหาเรื่องประชาธิปไตยมีอยู่ในหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ที่ระบุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนแล้วก็ตาม แต่ผู้เรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครอง และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ซึ่งอาจจะมาจากหลายสาเหตุเช่น เนื้อหาไม่ครอบคลุมทุกแง่ทุกมุม ผู้สอนไม่มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และบรรยากาศการเรียนการสอนไม่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนมีความคิดที่สอดคล้องกับหลักการ และสาระสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (บัญญัติ สมชอบ, 2532)

จากสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมประชาธิปไตย มาตลอด จนมีผลทำให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นไปอย่างช้า และไม่พัฒนาเท่าที่ควร จนเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงที่กระทบกระเทือนต่อระบอบประชาธิปไตยหลายครั้ง ในรอบ 50 ปี ที่ผ่านมา

นอกจากนี้การศึกษาประวัติศาสตร์การจัดการศึกษาของประเทศไทย พบว่านับแต่พุทธศักราช 2475 เป็นต้นมา การศึกษามุ่งหมายให้ผู้เรียนมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย และเป็นพลเมืองดี (คลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์, 2527) ซึ่งปรากฏชัดเจนในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช 2503(กระทรวงศึกษาธิการ, 2508) ว่า "เพื่อให้เด็กเรียนเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรมและวัฒนธรรม

มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย และในแผนการศึกษา แห่งชาติฉบับพุทธศักราช 2520 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2528) มีจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความเคารพในสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น มีความรู้ ความเข้าใจ และกระตือ รือล้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและจากการ ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้สอดคล้อง กับหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ฉบับพุทธศักราช 2530 โดยกำหนดเนื้อหาประชาธิปไตย ไว้ในหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต (บังคับ) ราชวิชาการเมืองและการปกครองของไทย ซึ่ง หลักสูตรดังกล่าวจะใช้ได้ผลหรือไม่อยู่ที่ผู้ใช้หลักสูตร คือ ตัวนักศึกษาผู้ใหญ่และครูผู้สอน และผู้จัดทำหลักสูตร คือ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีความรู้ดี ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม ประชาธิปไตยคือ นักวิชาการ จากเหตุผลเหล่านี้ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาความ คิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย พร้อมทั้งศึกษาเปรียบเทียบ ความคิดเห็น ซึ่งจะเป็แนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นประโยชน์ในการเรียน การสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคมตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ เป็นประมุขต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้
  - 1.1 ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน
  - 1.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
  - 1.3 ด้านการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ในด้าน

ต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน
- 2.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
- 2.3 ด้านการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน

สมมติฐานในการวิจัย

มนุษย์เกิดมามีบุคลิกลักษณะ พฤติกรรม และความสามารถแตกต่างกันไป โลกที่เจริญก้าวหน้าทุกวันนี้ก็เพราะมนุษย์มีความแตกต่างกันดังกล่าว ความแตกต่างระหว่างบุคคลมีอิทธิพลต่อโลกมาก ซึ่ง ฮิวจ์ส และฮิวจ์ส (Hughes and Hughes อ้างใน สุโท เจริญสุข, 2523) กล่าวว่า มนุษย์แตกต่างกันใน 3 เรื่อง คือ

1. ด้านอารมณ์ (Temperamental Differences) เช่น พวกที่มีอารมณ์อ่อนไหว พวกเก็บความรู้สึกหรือชอบแสดงออกมาทันทีทันใด

2. ด้านสติปัญญา (Intellectual Differences) เช่น เด็กบางคนฉลาด เรียนเก่ง บางคนค่อนข้างทึบ หรือบางคนปานกลาง สติปัญหานี้เองที่ทำให้มนุษย์เรามีความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกัน

3. ด้านเพศ (Differences between Sexes) เช่น ทางร่างกาย เด็กหญิงจะเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย หรือความละเอียดอ่อน ผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชาย

จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยต่างๆ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ ครูผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่ๆ มีความคิดแตกต่างกันในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

ฉวีวรรณ กฤษสินชัย (2528) ได้ศึกษาบทบาทของครูตามการรับรู้ของตนเองในการเสริมสร้างค่านิยม และบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 6 เพื่อศึกษาบทบาทของครูตามการรับรู้ของตนเองในการเสริมสร้างค่านิยม และบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนประถมศึกษาทั้งที่เป็นบทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวัง ผลการวิจัยพบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริง และที่คาดหวังของครูในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย อันได้แก่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วม

ระหว่างโรงเรียนและชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้านการเปรียบเทียบบทบาทที่ปฏิบัติจริง และบทบาทที่คาดหวังของครู

ประภารัตน์ สาขางศ์ (2531) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในด้านการจัดและดำเนินเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนที่ตั้งในอำเภอเมือง กับโรงเรียนที่สอนในอำเภออื่นและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว ระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาด้านการจัด และดำเนินการสอนในห้องเรียนโดยส่วนรวมเป็นปัญหามาก ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยส่วนรวมเห็นว่าเป็นปัญหามาก เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูสังคมศึกษาที่สอนในโรงเรียนที่ตั้งในอำเภอเมืองและที่ตั้งในอำเภออื่น ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทั้งสามเรื่อง และเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของนักเรียนระหว่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในเรื่องการดำเนินการสอน ทรรศนะของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา สภาพแวดล้อมทางโรงเรียนและอิทธิพลของเพื่อนที่มีต่อการเรียน และเมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในเรื่อง การดำเนินการสอนของครู ทรรศนะของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาสังคมศึกษา บุคลิกภาพของครูสังคมศึกษาและสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว

จากแนวคิดเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลและองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สถานภาพของบุคคล ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนโอกาส ทำให้มองเห็นถึงความแตกต่างในเรื่องของลักษณะหรือพฤติกรรมและความคิดที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้วิชาชีพ ครูผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยใน 3 ด้าน คือ ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านการ

ส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน

และจากการศึกษาแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้แนวทางในการตั้งสมมติฐานดังนี้ ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยแตกต่างกัน ดังนี้

1. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียนแตกต่างกัน
2. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแตกต่างกัน
3. ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่ ด้านการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชนแตกต่างกัน

ขอบเขตในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลาง (กรุงเทพมหานคร) จำนวน 17 คน ครูที่สอนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิตจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 17 คน และนักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกจำนวน 133 คน รวมเป็นจำนวน 167 คน

2. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ตามเนื้อหาเรื่องการเมืองการปกครองของไทย หมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต เฉพาะในหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน

3. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครูและนักศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน ได้แก่

3.1.1 การวางแผนการเรียนการสอน

3.1.2 การดำเนินการสอน

3.1.3 การวัดและประเมินผล

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

3.2.1 การวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

3.2.2 การดำเนินการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

3.2.3 การวัดและประเมินผล

3.3 ด้านการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน

3.3.1 การนำความรู้ไปใช้ในครอบครัว

3.3.2 การนำความรู้ไปใช้ในชุมชน

3.3.3 การมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างวิถีชีวิตประชาธิปไตย

4. ตัวแปรที่ศึกษา มีดังนี้

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของผู้เชี่ยวชาญ ครูผู้สอน และนักศึกษาผู้ใหญ่

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริม

ประชาธิปไตย 3 ด้าน ดังนี้

4.2.1 ด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน

4.2.2 ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

4.2.3 ด้านการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ในด้านการจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านการส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งการฝึกปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตย ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530

การจัดและดำเนินการสอนในห้องเรียน หมายถึง การจัดประสบการณ์ในช่วงเวลาเรียนการสอนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ และทักษะ อีกทั้งมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเกี่ยวกับประชาธิปไตยใน 3 ด้าน คือ การวางแผนการเรียนการสอน การดำเนินการสอน การวัดและประเมินผล

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง การจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียน ของหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อช่วยเสริมการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตย ในชั้นเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ใน 3 ด้านคือ การวางแผนกิจกรรมเสริมหลักสูตร การดำเนินกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร

การส่งเสริมสถาบันครอบครัวและชุมชน หมายถึง การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาในบทเรียนไปเสริมสร้างวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ให้เกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ในเนื้อหาเรื่องการเมืองการปกครองของไทย หมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ เจตคติ ค่านิยม และทักษะ ที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง นักวิชาการ ซึ่งเป็นผู้ที่ปฏิบัติงาน หรือผู้ที่มีประสบการณ์ในด้าน การจัดการเรียนการสอนเรื่องการเมืองการปกครองของไทยมาแล้ว อย่างน้อย 5 ปีขึ้นไป ทั้งในหรือนอกโรงเรียน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2530 ในหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต เนื้อหาเรื่องการเมืองการปกครองของไทยมาแล้วอย่างน้อย 3 ปีขึ้นไป

ครู หมายถึง ครูผู้สอนหรือบุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้สอนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สอนอยู่ในปีการศึกษา 2534 สังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นักศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญที่เรียนเรื่องการเมืองการปกครองของไทยมาแล้วในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2534 ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หมายถึง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 17 แห่ง ที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530 คือ

- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครราชสีมา
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดขอนแก่น
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดร้อยเอ็ด
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสกลนคร
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดอุดรธานี
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเลย
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดยโสธร
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนครพนม
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดกาฬสินธุ์
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดหนองคาย
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมุกดาหาร
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดชัยภูมิ
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดบุรีรัมย์
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสุรินทร์
- ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ

- ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดอุบลราชธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำให้ได้รับประโยชน์ ดังนี้ คือ

1. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย ตลอดจนพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถที่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย
2. เพื่อเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะสำหรับครู ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด
3. ทราบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ครู และนักศึกษาผู้ใหญ่สาขาสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยเปรียบเทียบกัน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และสอดคล้องกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดทำหลักสูตร 3 กลุ่มนี้ อันจะส่งผลต่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
4. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจ และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษาออกโรงเรียนสาขาสามัญในระดับอื่น ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยต่อไป

